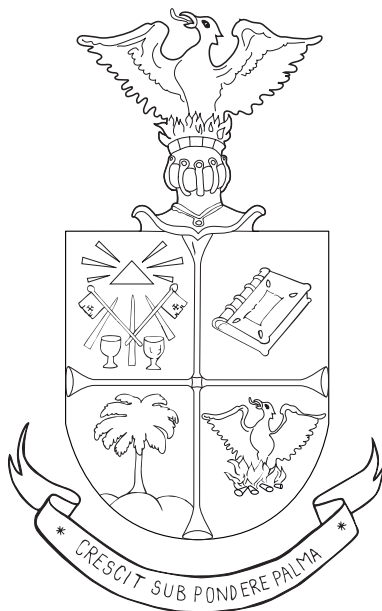

Glossa Iuridica

X. évfolyam, 3. szám

Tematikus szám

Szükség van-e Magyarországon jogi-igazgatási szaknyelvújításra?

Budapest, 2023

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Patrocinium Kiadó

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Bónis Péter, Böcskei Elvira, Bruhács János, Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia, Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia, Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Manzinger Krisztián, Miskolczi Bodnár Péter, Móré Sándor, Osztoivits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien, Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert, Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila, Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Homicskó Árpád Olivér, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

E SZÁM SZERKESZTŐI:

FÓRIS ÁGOTA, SÓLYOM RÉKA

ISSN 2064-6887

A tanulmányok és a lapszám elkészítését a Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely „Szükség van-e Magyarországon jogi-igazgatási szaknyelvújításra? Jogi-igazgatási terminológiastratégia kialakítása” című pályázata keretében a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara támogatta.

Kiadja

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter, dékán

valamint

Patrocinium Kiadó

Felelős kiadó: Hegedűs Botond László, ügyvezető

FOGALMI ZAVAROK AZ ADÓ- ÉS ILLETÉKJOGBAN

ARATÓ BALÁZS
egyetemi docens (KRE ÁJK)

Absztrakt

Jelen tanulmány a normavilágosság követelményének érvényesülését tekinti át a hatályos magyar adó- és illetékjogban. Alapvető elvárás, hogy a jogalkotók a normavilágosság követelményeinek megfelelő jogszabálysöveget bocsássanak ki. A hazai esetjogban is egyre gyakoribb a normavilágosság követelményére való hivatkozás peres beadványokban és ügydöntő bírósági határozatokban egyaránt. Mint minden jogi fogalom, úgy ez is folyamatosan fejlődik, újabb és újabb jelentéstartalommal bővül, jellemzően alkotmánybírósági és felsőbbbírósági határozatok nyomán. Összességében elmondható, hogy a normavilágosság jogszabályban rögzített és az ítélkező bíróságok által érvényre juttatott olyan komplex elvárás, amely nem csupán a jogi normák szűkebb értelemben vett nyelvi megfogalmazását érinti, hanem egyéb követelményeket is támaszt, nagymértékben szolgálva ezzel a jogkeresőknek a jog labirintusaiban való eligazodását, végső soron pedig a jogbiztonságot és a jogállamiságot.

A hatályos adó- és illetékjog nincs még teljes összhangban a normavilágosság követelményével, ezért jogalkotói beavatkozás, megfelelő terminológiastratégiai alapon nyugvó szaknyelvújítás szükséges.

Kulcsszavak: normavilágosság, adójog, illetékjog, szaknyelvújítás, terminológiastratégia

CONCEPTUAL CONFUSION IN TAX AND DUTY LAW

Abstract

The present study reviews the implementation of the requirement of normative clarity in the current Hungarian tax and duty law. It is a fundamental requirement that legislators should issue legislation that meets the requirements of clarity. In domestic case law, the requirement of clarity is increasingly being invoked in both litigation submissions and court decisions. Like all legal concepts, this one is constantly evolving, adding new meanings, typically in

the wake of constitutional and supreme court decisions. In sum, clarity of norms, as enshrined in law and enforced by the courts, is a complex requirement which not only concerns the language of legal norms in the strict sense, but also imposes other requirements, thus greatly assisting the legal practitioner in navigating the legal labyrinth and ultimately contributing to legal certainty and the rule of law.

The current tax and duty legislation is not yet fully in line with the requirement of clarity, and legislative intervention is therefore needed, together with a modernisation of the terminology based on an appropriate terminological strategy.

Keywords: clarity of norms, tax law, duty law, linguistic renewal, terminology strategy

1. Bevezetés. A normavilágosság követelménye és a jogbiztonság

A jogi norma magatartást tiltó vagy előíró emberi megnyilatkozás, ezért szükségképpen értelmezésre szorul. A jogszabályi rendelkezéseknek ugyanis valamilyen értelmet, jelentést kell tulajdonítani ahhoz, hogy követni tudjuk őket. A norma akkor tölti be jogállami rendeltetését, ha a jogkövetők – különösebb nehézség nélkül – a jogalkotó által szándékolt értelmet tulajdonítják neki. A normavilágosság követelménye (Normen- und Bestimmungsklarheit, norm clarity) immáron a hazai jogrendben is több évtizedes múltra tekint vissza.

Már a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény is úgy rendelkezett, hogy a jogszabályokat a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan és közérthetően kell megszövegezni.¹ A törvényhez fűzött miniszteri indoklás szerint ez „az egyértelmű értelmezhetőség követelménye”. Lényegét tekintve ezzel cseng egybe a 2010-ben hatályba lépett új jogalkotási törvény azon előírása, hogy a jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.² Alaptételként rögzíthető, hogy sérül a normavilágosság követelménye, ha a jogkövetést a jogszabályok érthetlensége akadályozza, vagy teszi lehetetlenné.³

1 Lásd a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 18. § (2) bekezdését.

2 Lásd a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 2. § (1) bekezdését.

3 Azzal kapcsolatban, hogy általánosságban mit is jelent a normavilágosság követelménye, lásd részletesen: *On the requirement of norm clarity and some aspects of it*, see in detail: TÓTH J. Zoltán: *Clarity of norms in the light of the content requirements of legislation, legislative errors and their consequences – in general and with particular*

Az Alkotmánybíróság részletesen foglalkozott a normavilágosság kérdésével, és már 1992-ben leszögezte, hogy „a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. A jogbiztonság (...) megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon”.⁴

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a normavilágosság sérelme miatt az alkotmányellenesség akkor állapítható meg, ha a szabályozás a jogalkalmazó számára értelmezhetetlen, vagy eltérő értelmezésre ad módot, és ennek következtében a norma hatását tekintve kiszámíthatatlan, előre nem látható helyzetet teremt a címzettek számára, illetőleg a normaszöveg túl általános megfogalmazása miatt teret enged a szubjektív, önkényes jogalkalmazásnak.⁵ Ugyanebben a határozatában fejti ki a testület, hogy „a normavilágosság követelménye egy nyitott, az absztrakció magas szintjén megfogalmazott generálklauzula, értelmezésre szoruló jogfogalom, és mint ilyen, ugyanúgy integráns részét képezi jogrendünknek, mint a részletező, kazuisztikus normák. Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotóknak a normavilágosság követelményeinek megfelelő jogszabálysöveget kell kibocsátaniuk”.⁶

A normavilágosság követelménye tehát a jogállamiság és a jogbiztonság elvével kapcsolódik össze szervesen, illetőleg ezekből vezethető le az Alkotmánybíróság gyakorlatában. A jogszabályok világosságával kapcsolatos elvárást azonban nem csupán az ismertetett törvények és alkotmánybírósági határozatok támasztanak, hanem például a Kúria gyakorlatában is kifejezésre jut ez a jogalkalmazói viszonyulás. Egyik közelmúltbeli döntésében mutatott rá a legfőbb bírói fórum, hogy „a jogállamiság elvének lényeges összetevője a joguralom, vagy másképpen a közhatalom joghoz kötöttsége és a jogbiztonság követelménye. A jogbiztonság követelménye maga is több összetevőből áll, mint pl. a normavilágosság követelménye, vagy a jogszabályok szövegének megismerhetősége, a jog egészének és egyes szabályainak a kiszámíthatósága.”⁷ Ez a határozat – egy korábbi kúriai döntéssel összevetve – jól szemlélteti, hogy még egy olyan egyértelműnek tűnő fogalom is, mint a normavilágosság követelménye, számos jelentésmódosuláson

regard to the legislative requirements in Hungary. *Magyar Nyelvőr*, [Special Issue in English: Norm Clarity] 2022, 146, (5); 3–15, DOI: 10.38143/NYR2022.5.3.; CZINE Ágnes: Constitutional aspects of clarity of legal provisions. *Magyar Nyelvőr*, [Special Issue in English: Norm Clarity] 2022, 146 (5), 65–80, DOI: 10.38143/Nyr.2022.5.65.

4 Lásd a 26/1992. (IV. 30.) AB határozatot.

5 Lásd az 56/2010. (V.5.) számú AB határozatot.

6 Uo.

7 Lásd részletesen a Kúria Kvk.39485/2022/2. számú határozatát.

ment keresztül az elmúlt években, illetőleg időről időre más-más szegmense került a figyelem középpontjába. Idézett döntésében ugyanis a Kúria – a jogszabályok kiszámíthatóságát előtérbe helyezve – gyakorlatilag önmagát bírálta felül, hiszen egy korábbi határozatában még nem ezt az elvárást hangsúlyozta, hanem úgy fogalmazott, hogy „a norma értelmezéséből adódó nehézségek csak akkor vetik fel a jogbiztonság sérelmét, ha a jogszabály eleve értelmezhetetlen; az a tény, hogy a jogszabály értelmezésre szorul, illetve többféleképpen is értelmezhető, önmagában nem jelenti a normavilágosság követelményének sérelmét.”⁸ Ez azonban aligha egyeztethető össze a nyolc évvel később támasztott kiszámíthatósági követelménnyel, hiszen a többféle értelmezhetőség éppen kiszámíthatóságától fosztja meg a jogot. A következő felsőbb bírósági gyakorlat szerint a jogszabálynak az általa szabályozott életviszonyok összetettségéből fakadó bonyolultsága nem összeegyeztethetetlen a normavilágosság követelményével, mert az észszerűen eljáró jogkereső nincs elzárva attól, sőt tőle bizonyos mértékig el is várható, hogy speciális szakértelmet vegyen igénybe a rá nézve irányadó normában rejlő jogalkotói szándék helyes feltárása érdekében.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a közérthetőség követelménye akkor teljesül, ha a norma címzettjei az egyes szavaknak és kifejezéseknek mindenkor ugyanazt az értelmet tulajdonítják, és ez az értelem megegyezik a jogalkotó szándéka szerinti értelemmel. Más szóval: a normavilágosság követelménye akkor nem sérül, ha a jogszabály a jogalanyok (átlagos műveltségű jogkeresők, észszerűen eljáró jogalanyok) számára – akár speciális szakértelemmel rendelkező személy segítségével – egyértelműen értelmezhető. Csupán utalok rá, hogy a normavilágosság követelményének új dimenziója nyílik meg akkor, amikor különféle uniós jogi aktusokat kell az egyes tagállamok nyelvére lefordítani.⁹

8 Lásd a Kúria Gfv.30387/2014/1. számú precedensképes határozatát általános szerződési feltételekhez kapcsolódó törvényi vélelem megdöntése tárgyában, melyben az Alkotmánybíróság határozatára is hivatkozás történik.

9 Lásd például: BOÓC Ádám – DÖMÖTÖR László – SÁNDOR István – SZAPPANOS Géza: A hiteles fordítás és a hiteles tolmácsolás alapvető kérdései. Budapest, HVG-ORAC, 2006., vagy GARBER, Thomas – NEUMAYR, Matthias: Clarity and definiteness of norms in Austrian civil procedure law. *Magyar Nyelvőr*, [Special Issue in English: Norm Clarity] 146 (5), 36–64. oldal; DOI: 10.38143/Nyr.2022.5.36.

2. Az átlagos műveltségű fogyasztó, illetőleg az észszerűen eljáró jogalany fogalma

Rövid kitérőt érdemlő kérdés az átlagos műveltségű fogyasztó, illetőleg az észszerűen eljáró jogalany fogalma. A jogszabályok közérthetősége szempontjából ugyanis lehet jelentősége annak, hogy kinek a szemszögéből támasztjuk eme követelményt. Az elmúlt évek bírói gyakorlatában (különös tekintettel a Ptk. fogyasztócentrikus szellemiségére) kikristályosodni látszik az átlag fogyasztó fogalma, bár szabatos definícióval egyetlen ítéletben sem találkozunk. Az egyik érdekes, pénzügyi lízingszerződéssel kapcsolatos ügyben azért tartotta szükségtelennak a bíróság a fél által indítványozott nyelvész, valamint pénzügyi szakértő kirendelését, mert szerinte a per tárgyát képező szerződéses kikötéseket az átlag fogyasztónak kell tudnia értelmezni, vagyis nem annak van jelentősége, hogy egy szakértő meg tudja-e állapítani a kérdéses rendelkezések tartalmát. Azt kell ugyanis vizsgálni, hogy erre egy átlag fogyasztó képes-e.¹⁰ Hasonló álláspontra helyezkedett a Kúria, amikor arra mutatott rá, hogy a normavilágossági követelmény teljesülésének vizsgálatakor a bíróságnak elsődlegesen nem abban a kérdésben kell állást foglalnia, „hogy a jogszabály a normavilágosság követelményének eleget tesz-e, vagy sem, hanem abban, hogy a norma vitathatatlan tartalma az-e, amit az észszerűen eljáró jogalanyok – értelmezésük során – neki tulajdonítanak.”¹¹

Végül jól szemlélteti az uralkodó nézetet az az eseti bírói döntés is, amely szerint az „átlagos fogyasztó egy, a bíróságok és a törvény által felállított jogi absztrakció, így az, hogy az ilyen fogyasztó szemszögéből mi számít érthetően és egyértelműen megfogalmazott kikötésnek, kizárólag bírói mérlegelés körébe tartozó jogkérdés”.¹²

Ezen a pajzson nagyon ritkán, és csak rendkívül bonyolult jogszabályszövegek esetében sikerült az elmúlt években rést ütni. Egy közigazgatási perben például az adójogi norma (Áfatv.) helyes nyelvtani értelmezésének bizonyítására a fél nyelvész szakvéleményt nyújtott be. Az eljáró közigazgatási bíróság ezt okirati bizonyítékként vette figyelembe, nem volt merev, elvi elzárkózás érzékelhető az ítélkező tanács részéről, ugyanakkor a bíróság felülbírálta

10 Lásd. a Fővárosi Ítéletábla gazdasági ügyben hozott Gf. 40.379/2015/5. számú határozatát.

11 Lásd ezzel kapcsolatban a Kúria Kfv.35308/2018/12. számú precedensképes határozatát közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata tárgyában.

12 Lásd a Fővárosi Ítéletábla gazdasági ügyben hozott Gf. 40.589/2014/7. számú határozatát.

a szakvéleményben foglaltakat, és a szakértővel ellentétes álláspontot fogalmazott meg.¹³ A magam részéről a jogszabályok értelmezését kizárólag jogkérdésnek tekintő nézetet nem tudom teljes mértékben osztani, hiszen látszólagos ellentmondásban áll azzal a sajnos túlzottan is elterjedt bírói attitűddel, amely tisztán jogkérdéseket is szakkérdéssé transzformál annak érdekében, hogy az ítélezés felelősségét igazságügyi szakértőkre háríthassa.

3. A normavilágosság követelményének érvényesülése a hazai jogrendszerben

Ha a normavilágosság követelményének érvényesülése szempontjából tekintünk a hazai jogrendszerre, akkor álláspontom szerint alapvetően kedvező értéktételezést alkotható. A jogalkotó tudatosan törekszik a jogszabályszevegek világos és szabatos megfogalmazására, bizonyos időszakokban pedig még az egyszerűsítésre irányuló kampányok is zajlottak, természetesen a szabályozott életviszonyok szabta kereteken belül. Hasznát látta ennek többek között a közbeszerzési törvény, amely egyes időállapotaiban annyira bonyolult volt, hogy bizonyos rendelkezéseinek értelmezése még a közbeszerzési szakértőknek is nehézséget okozott, és olyan hivatkozások is maradtak benne, amelyek időközben hatályon kívül helyezett rendelkezésekre mutattak. A jogalkotó végül belátta, hogy képtelenség az életviszonyok bonyolódása folytán sokasodó jogi helyzetek mindegyikét tételelesen szabályozni, és talán nem elhanyagolható érdeme volt ebben a Közbeszerzési Döntőbizottságnak, amely egyre nagyobb mértékben helyezte előtérbe az alapelvi jogalkalmazást a nem kellően egyértelmű normák értelmezésének segédletként.

Hasonló tendencia volt tapasztalható az adójogszabályokat érintően is, ahol ugyancsak a szabályozott életviszonyok összetettségével függ össze a normák szükségképpen bonyolultsága. E körben kiemelendő a Kúria egyik közelmúltbeli határozata, amely szerint az adójogszabály akkor felel meg a normavilágosság követelményének, ha egyértelműen és félreérthetetlenül meghatározza az adó alanyát, tárgyát és mértékét. Ez tehát egyfajta minimumkövetelmény, melynek minden adójogszabály vonatkozásában teljesülnie kell.¹⁴ Adójogszabályban adókötelezettséget ugyanis csak egyértelmű norma

13 Lásd a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság közigazgatási ügyben hozott K.30.105/2014/6. számú határozatát, melyben a bíróság a jogszabályértelmezés lehetséges módjaival kapcsolatos okfejtésbe bocsátkozva kifejti, hogy „nincs olyan jogszabályhely, amely megállapítaná azt, hogy a nyelvészeti szempontok elsődlegesek, avagy kizárólagosak lennének”.

14 Lásd a Kúria BH 2019.11.311. számú eseti döntését.

megfogalmazásával lehet meghatározni, annak tartalmát értelmezéssel vagy a jogszabálytervezet alapulvételével bővíteni nem lehetséges.

Annak ellenére, hogy a jogalkotó törekvései és eredményei a jogszabályszövegek egyszerűsítése terén elvitathatatlanok, még mindig találkozhatunk olyan kétértelműségekkel és értelmezési bizonytalanságokkal, amelyek adott esetben akár jelentős érdeksérelmet is okozhatnak a jogkeresőknek. Az alábbiakban néhány ilyen példával kívánom szemléltetni, hogy a jogalkotónak a továbbiakban is folytatnia kell dicséretes erőfeszítéseit az egyértelmű értelmezhetőség követelményének messzemenő érvényesítése érdekében.

3.1. Az örökös és a más örökös fogalma

A Fővárosi Törvényszék előtt van folyamatban az az ügy, amelynek kulcskérdése az illetéktörvény (Itv.), a hagyatéki eljárásról szóló törvény és végső soron a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseinek egymásra tekintettel történő értelmezése.¹⁵ Az ügy először egyesbíró elé került, majd a tanács háromtagúra bővült az eldöntendő jogkérdés bonyolultságára tekintettel. A rövid tényállás az alábbiak szerint foglalható össze.

A felperes édesapjának testvére végintézkedés hátrahagyása nélkül elhunyt. Törvényes örököse a felperes édesapja. A hagyatéki eljárásban a felperes édesapja az örökséget elfogadta, majd nyomban a felperesnek ajándékozta. Az adóhatóság a felperest évekkel később 17 millió forint öröklési illetékkel sújtotta az Itv. 10. § (1) bekezdése alapján, amely ekként rendelkezik: „Annak a terhére, aki a megnyílt hagyatékból rá eső örökséget vagy egy részét a hagyatéki eljárás során más örökösnek ingyen átengedi, az átengedett rész után öröklési illetéket kiszabni nem lehet. Az így átengedett örökséget vagy egy részét megszerző más örökös úgy fizeti az öröklési illetéket, mintha a hagyatéknak közvetlenül az örökgyórról szállt volna rá.”

A felperes álláspontja szerint ő maga nem más örökös, hanem megajándékozott, hiszen édesapja az örökös, aki az örökséget el is fogadta, majd ezt követően a felperesnek ajándékozta. A közjegyző által készített hagyatékátadó végzés is egyértelműen ezt tartalmazza. Az ügylet tehát minden mozzanatában illetékmentes, hiszen a jogszabály sem a testvérek közötti öröklést, sem pedig a szülő és gyermek közötti ajándékozást nem sújtja illetékkel. Ajándékozás alapján egyébként sem szabható ki öröklési illeték, így az adóhatóság határozata ebből a szempontból is kirívóan jogellenes.

15 Lásd a Fővárosi Törvényszék előtt 51.K.704.189/2022. számon folyamatban lévő pert.

A perben kifejtett alperesi álláspont ezzel szemben az, hogy a felperes *más örökösnek* minősül, mert a hagyatéki eljárásról szóló törvény (Hetv.) szerint ún. kieséses örökös, vagyis beleértendő az Itv. szerinti *más örökös* fogalomba. A Hetv. 6. § (1) bekezdés h) pontja ugyanis ekként rendelkezik: „Kieséses örökös: aki a hagyaték megnyíltával az örökhagyónak – sem a törvényes, sem a végrendeleti öröklés rendje szerint – nem örököse, de ha valamelyik örökös az öröklésből kiesett volna, akkor az örökhagyó törvényes vagy végrendeleti örökösévé lenne.” A jogvita középpontjában tehát az *örökös*, illetőleg *más örökös* fogalmát övező értelmezési bizonytalanság áll, amely elsődlegesen a Hetv. pontatlan és a normavilágossági követelményt sértő szóhasználatából fakad. A szóban forgó jogszabály ugyanis elnevezésében *örökösnek* titulál egy olyan jogalanyt, akitől a definíció ezt a minőségét rögtön el is vonja, hiszen rögzíti, hogy a kieséses örökös valójában nem örökös, hanem bizonyos feltétel teljesülése (az örökös kiesése) esetén válhat azzá. Álláspontom szerint vitán felül álló kérdés, hogy törvényszövegben ilyen ellentmondás nem fordulhat elő, vagyis végső soron a jogalkotónak kell majd beavatkoznia. Addig is a konkrét per eldöntése a jogalkalmazóra vár. Nézetem szerint jogállami körülmények között az ügynek csupán egyetlen kimenetele lehet: a felperes terhére kiszabott öröklési illeték eltörlése. Az illetéktörvényt ugyanis kizárólag a tényleges jogügyletre és nem fikciós ügyletekre lehet vonatkoztatni. Azt, hogy az Itv. mely szakaszát kell alkalmazni, az illetékkiszabás alapjául szolgáló jogügylet határozza meg. Ebből pedig egyenesen következik, hogy mivel a felek (a felperes és édesapja) joghatást kiváltó tényleges ügyleti akarata az ajándékozás volt, ezért erre az ügyletre, melyet közokirat tartalmaz, öröklési illetéket kiszabni nem lehet. Ezt támasztja alá az is, hogy amennyiben az ajándékozásra a hagyatéki eljárásen kívül, külön okiratba foglaltan került volna sor, akkor az adóhatóság nyilvánvalóan nem szabott volna ki illetéket, mivel a megajándékozott az ajándékozó gyermeke. Súlyos, a jogállamisággal és a tisztességes eljáráshoz fűződő joggal összeegyeztethetetlen, példátlan diszkrimináció lenne, ha attól függően minősülne az egyenes ági rokonok közötti ajándékozás illetékmentesnek vagy illetékkötelesnek, hogy milyen eljárás keretében kerül sor az ajándékozásra. A jogalkotó szándéka nyilvánvalóan nem erre irányult, amikor általános érvénnyel mondta ki az egyenes ági rokonok közötti ajándékozás illetékmentességét. Az alperes nem foszthatja meg önkényes és hibás jogértelmezéssel az édesapát attól a törvényben deklarált jogától, hogy – akár hagyatéki eljárás keretében – illetékmentesen részesítse ajándékban gyermekét, a felperest. Lényegtelen tehát, hogy a felperes – az egyébként hibás megfogalmazású – Hetv. alapján kieséses örökösnek mi-

nősül-e, avagy sem, hiszen a per tárgyát képező ügy szempontjából egyedül annak van jelentősége, hogy az örökgyó meghatározott vagyontárgyaihoz ajándékozás jogcímén jutott hozzá az örökstől, aki az édesapja.

Látható tehát, hogy milyen mértékű érdeksérelem származhat a jogszabály pontatlanságából, és amennyiben maga a jogszabály nem nyújt egyértelmű eligazítást valamely élethelyzetre, úgy egyedül a jogalkalmazó bölcsessége és körültekintése képes az állampolgárokat fenyegető hátrányok kiküszöbölésére.

3.2. Cserét pótló vétel: a másik ingatlan fogalma

A következő jogeset az Itv. 21. § (2) b) pontja szerinti illetékkedvezmény alkalmazásával kapcsolatos, vagyis a cserét pótló vétel kérdéskörét érinti. A tényállás az alábbiak szerint foglalható össze. A felperes és felesége 1/2-1/2 arányban voltak tulajdonosai egy budapesti ingatlanak. Az ingatlant egy gazdasági társaságnak értékesítették, majd egy év múlva a felperes az ingatlant a gazdasági társaságtól 1/1 arányban megvásárolta. A felperes a fenti illetékkedvezménnyel kívánt élni, az adóhatóság azonban ezt nem fogadta el arra hivatkozással, hogy az illetékkedvezmény szempontjából beszámítandó ingatlan nem lehet ugyanaz a lakás.

A jogeset kulcskérdése tehát megint csak a *más, másik* szavak értelmezésével kapcsolatos. Vajon mire irányulhatott a jogalkotó szándéka akkor, amikor a vételbe egy másik ingatlan eladását kívánta beszámíthatóvá tenni? Egy elkülönülő adásvételi ügyletre gondolt, vagy pedig arra, hogy a két érintett ingatlanak eltérő helyrajzi számmal kell rendelkeznie? Ha pedig ez a jogszabályszöveg alapján kétséges, akkor miként kell eljárnia az adóhatóságnak? Ezek nyitott kérdések maradnak, hiszen az ügyből nem lett per, de az eset jól szemlélteti, hogy a normaszöveg pontatlansága a jogalkalmazási önkény előtt nyitja meg az utat, hiszen jelen esetben az adóhatóság saját belátása szerint a vagyonszerző számára kedvezőtlenebb értelmezést választotta és alkalmazta.

3.3. A negatív (–) előjel jelentése az adószámlákon

Végül néhány példa a klasszikus értelemben vett adójog köréből. A normavilágosság a hazai jogrendben sem csupán a jogszabályokkal szemben támasztott nyelvi, megfogalmazásbeli követelmény, hanem annál jóval komplexebb, a jogalkalmazást is érintő elvárás. Kiemelendő ebben a körben a bíróságok szerepe a jogszabályok jelentésének meghatározásában, valamint az a kötelezettség, hogy magukat a bírósági (hatósági) iratokat és határozatokat

is érthető, egyszerű és világos nyelvezettel kell megfogalmazni. Ez utóbbi követelményt a Bírák Magna Chartája, valamint az ún. Vilniusi Nyilatkozat is tartalmazza.¹⁶ Ehhez képest az adóhatóság legújabb gyakorlata az, hogy adószámla-adónem egyenleg esetében a negatív (–) előjelet szerepelteti annak érzékeltetésére, hogy az adóalanynak nincs adó tartozása, sőt túlfizetése áll fenn. Aligha szükséges hosszasan ecsetelni, hogy ez milyen képzeteket kelt a jogi ismeretekkel nem rendelkező és a negatív előjel hétköznapi jelentéséhez szokott adózókban. Hiába áll ugyanis az adószámla-egyenleg alján jelmagyarázat, az állampolgárok többsége megriad, hisz bár úgy tudják, eleget tettek fizetési kötelezettségüknek, most mégis adóhátralékról kapnak értesítést.

Végül hasonlóan sérti a normavilágosság követelményét a gépjárműadó-befizetési módokról szóló adóhatósági tájékoztatás. A dokumentum ugyanis úgy épül fel és olyan kifejezéseket használ, mintha fizetési kötelezettséget állapítana meg, jöllehet csupán a választható fizetési módokról nyújt tájékoztatást az adózók számára.

4. Összezés

A fenti példák alapján belátható, hogy az adó- és illetékjogban sem a jogalkotás, sem a jogalkalmazás terén nem teljesül még maradéktalanul a normavilágosság követelménye. Álláspontom szerint ez annak ellenére kijelenthető, hogy léteznek jogintézmények, amelyek a jogszabálysöveg esetleges bizonytalanságainak kiküszöbölését segítik. Ilyen például az Alkotmánybíróság előtti eljárásban előterjeszhető, a minisztériumok munkanyelvén *amicus curiae*-ként emlegetett beadványtípus. A jogintézmény lényege, hogy az ügy tárgya szempontjából releváns jogszabály megalkotója, vagy a törvény kezdeményezője az üggyel kapcsolatos álláspontjáról az Alkotmánybíróságot tájékoztathatja, véleményét előterjeszheti. A jogszabály megalkotója és a törvény kezdeményezője megállapodás alapján közös véleményt is kialakíthat. Az *amicus curiae* tehát akár a jogalkotói szándék feltárásának eszközeként is segítheti az Alkotmánybíróság munkáját, bár álláspontom szerint elve nem egyeztethető össze a normavilágosság követelményével, ha magából a jogszabályból nem tűnik ki egyértelműen a megalkotásának hátterében

16 Lásd az Európai Bírák Konzultatív Tanácskozásának közgyűlésén Strasbourgban 2010. november 10–19-én elfogadott dokumentum 16. pontját, valamint az Igazságszolgáltatási Tanácsok Európai Hálózata által a 2011. június 8–10. napján Vilniusban tartott közgyűlésen elfogadott, „Vilniusi Nyilatkozat az igazságszolgáltatás előtt álló kihívásokról és lehetőségekről a jelenlegi gazdasági környezetben” című dokumentum 7. pontját.

meghúzódo jogalkotói megfontolás. Ettől függetlenül a jogintézménynek van létjogosultsága, tekintettel arra, hogy az *amicus curiae* egyfajta jogfejlesztő, a jogalkalmazást, a döntéshozatali mechanizmust szakmai érvekkel támogató szerepet is betölt.¹⁷

Végül arra a kérdésre, hogy szükség van-e szaknyelvújításra a közigazgatási jog területén, az általam vizsgált jogszabályok és jogesetek alapján határozott igennel válaszolnék.¹⁸ Ehhez természetesen időtálló alapokra támaszkodó terminológiastratégia kikristályosítása szükséges, amely nézetem szerint két pilléren nyugodhatna. Először is kiindulásképpen elengedhetetlen a jogszabályok szóhasználatának és szakszókincsének felülvizsgálata, a problémák (bizonytalanságok, hibás vagy hiányzó definíciók, kétértelműségek, túlbonyolított szerkezetek stb.) aprólékos feltárása, majd pedig mindezt követően a különböző jogi normák olyan szempontú egybevetése, hogy ugyanaz a fogalom nem telítődik-e többféle jelentéstartalommal attól függően, hogy éppen melyik jogszabály alkalmazásában vizsgáljuk. Amennyiben ilyenre fény derül, márpedig a fenti példák is szemléltetik a probléma valós voltát, úgy egységesítés szükséges a jogállami követelmények fényében. Már ebbe a folyamatba, tehát a problémák feltárásának munkafázisába is bevonnék igazságügyi nyelvész szakértőket, akik az átlagos műveltségű fogyasztó szemszögéből vehetnék górcső alá a normaszöveget. Álláspontom szerint az igazságügyi nyelvészek – mind a hatályos jogszabályok felülvizsgálata terén, mind pedig a kodifikációs folyamat során – számottevő mértékben hozzá tudnak járulni szakértelmükkel ahhoz, hogy az állampolgárok számára közérthető jogszabályok szolgáljanak zsinórmértékül.

Balázs Géza nyelvészprofesszor szavaival élve: „Az alkalmazott nyelvészet nem az elméleti nyelvtudomány eredményeinek aprópénzre váltása, hanem a mindennapi élettel, az új technikai eszközökkel, a gyakorlattal, más tudományággal és területekkel való együttműködés, szolgáltatás. Az alkalmazott nyelvészet a nyelvtudomány kiterjesztését is szolgálja, így a piacosodó tudományos világban jelentősége egyre nagyobb.”¹⁹

17 Lásd ezzel kapcsolatban: VÁRADY Ágnes – MÁZI András: Az Igazságügyi Minisztérium megnövekedett szerepe az alkotmánybírói eljárásokban, az *amicus curiae* intézménye. *Fontes Iuris: Az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata*, 2015, (3–4), 17–23.

18 Azzal kapcsolatban, hogy mit is jelent a nyelvújítás, lásd részletesen: MINYA Károly: *Nyelvújítás napjainkban*. In: BALÁZS Géza (szerk.): *Jelentés a magyar nyelvről 2006–2010: Új szavak, kifejezések, 1998–2010.*; Budapest, Magyar Szemiotikai Társaság (MSZT) – Inter Nonprofit Kft, 2010, 57–77.

19 BALÁZS Géza: Egy lehetséges magyar nyelvstratégia körvonalai. *Magyar Nyelvőr*, 1996, 120 (3), 250–263.

Ugyanezen megfontolásból szükségesnek tartanám a jogászképzésben a retorikát és a disputát – kötelező tantárgyakként – újból meghonosítani, és oktatásukat erre szakosodott nyelvészek közreműködésével megvalósítani.²⁰ Ilyen módon lehetőség nyílna a szövegalkotási, értelmezési és előadási készségek tudatos fejlesztésére, ami végső soron a kodifikációs munka színvonalának emelkedéséhez, a jogszabálysövegek, bírósági, közigazgatási határozatok közérthetőségének javulásához vezetne. Végül – miként arra már több írásomban is rámutattam – rendkívül hasznosnak tartanám, ha olyan kérdésekben, mint pl. az átlagos fogyasztó vagy beszélő számára való érthetőség, sor kerülhetne jogi, nyelvi, szociológiai, esetleg pszichológiai közös kutatásokra, és nem csupán az érintett szakterületek valamelyike alkotna önkényes, egyoldalú definíciót.

20 Ezzel kapcsolatban lásd például: Pölcz Ádám: Retorika minden tárgyban. *Magyaróra*, 2020/1-2, 6–14. oldal. A tanulmány szerint a retorika minden tudományterületen jelen van (a nyelvészetben, az igazságszolgáltatásban, a természettudományokban, a pedagógiában, a médiában. Az írás Chaim Perelmanra támaszkodva azt is hangsúlyozza, hogy minden terület a maga hallgatóságára szabja a megszólalás stílusát, a megválasztott retorikai műfajokat (pl. törvényszéki beszédek), illetve az érvelés módjait (tisza logikai érvelés a tudományokban, vagy valószínűségi érvelés a retorikában). A retorika emellett alkotó és elemző szemlélet is egyszerre.